

гом усіх років незалежності фінансування здійснювалося на рівні мінімальних потреб функціонування. Гарантовано виплачувалася заробітна плата, грошове утримання, а кошти на оновлення матеріально-технічної бази, придбання сучасного діагностичного та лікувального обладнання виділялися за залишковим принципом.

У скрутній економічній ситуації лікувальним закладам МОУ було дозволено надавати платні медичні послуги згідно з чинним законодавством із зарахуванням позабюджетних коштів на спеціальний фонд установ. Кошти спеціального фонду після отримання кошторисних призначень від Департаменту фінансів Міністерства оборони України витрачаються на придбання сучасного обладнання, поліпшення побутових умов, придбання ліків. Важливо, що ці послуги надаються без погіршення умов лікування військовослужбовців, пенсіонерів МОУ та інших категорій населення, які мають право на отримання допомоги у військових госпіталях.

Список використаних джерел

1. Калагін Ю. Охорона здоров'я військовослужбовців як складова соціальної сфери Збройних Сил України [Електронний ресурс] / Калагін Ю. // Український Центр політичного менеджменту. — Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=6&n=76&c=1850>
2. Военная медицина – вчера, сегодня, завтра [Электронный ресурс] // Министерство обороны Российской Федерации. — Режим доступа : <http://www.mil.ru/848/1045/12181/index.shtml>
3. Наказ Міністерства фінансів України “Про паспорти бюджетних програм” від 29.12.2002 р. № 1098 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG7368.html
4. Наказ Міністра оборони України “Про затвердження розподілу відповідальних виконавців за формування і виконання бюджетних програм Міністерства оборони України” від 12.06.2007 р. № 342 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua/index.php?lang=ua>
5. Наказ Начальника Генерального Штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України “Про визначення відповідальних за формування і виконання бюджетних програм (підпрограм) Генерального штабу Збройних Сил України” від 14.07.2007 р. № 123 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua/index.php?part=department&lang=ua&sub=vnu>

УДК 323.1(477)

Т. В. Запорожець,
аспірантка,
НАДУ при Президентові України,
керівник апарату Бердичівської районної
державної адміністрації

Етнополітичний конфлікт: концептуальний аналіз

Розглянуто окремі теоретичні аспекти трактування категорій “етнос”, “етнічність”, “етнонації”, “нації”, “конфлікт”. Досліджено основні концептуальні підходи до аналізу явища етнополітичного конфлікту та запропоновано його авторське тлумачення.

Ключові слова: *етнос, етнічна ідентичність, етнонації, етнополітичний конфлікт, етнічні групи.*

Специфіка сучасного суспільства така, що однією з домінант політичного процесу стала етнічність, яка з роками трансформувалася із культурно-історичної категорії в політичну. Це підтверджується великою кількістю етнонаціональних конфліктів у світі. В Україні спостерігається зростання етноцентризму, ускладнене наслідками етнополітичних процесів, що в 1990-х роках охопили простір колишнього Радянського Союзу. Тоді одним з головних викликів

Для більш оперативного вирішення проблем, що постають перед керівниками військових лікувальних закладів, доцільно переглянути питання постатейних витрат коштів спеціального фонду тільки з дозволу Департаменту фінансів Міністерства оборони України. Така система запроваджена у внутрішніх військах Міністерства внутрішніх справ і дозволяє більш раціонально та оперативно забезпечувати нагальні потреби. Доцільне та цільове використання коштів при цьому оцінюється контролюючими органами.

Таким чином, у запропонованій статті досліджено обсяги та структуру фінансування діяльності військових закладів охорони здоров'я. Узагальнено особливості бюджетного та позабюджетного фінансування, а також запропоновано певні кроки, реалізація яких забезпечуватиме покращання структури фінансування діяльності військових медичних закладів, сприятиме розширенню мережі платних медичних послуг та підвищенню ефективності використання ресурсів.

зи особистій безпеці сприймаються як навмисна дискримінація тих чи інших етнічних груп.

Цілком очевидно, що регулювання етнополітичних процесів наразі не зводиться до питань збереження цілісності держави. Важливим завданням органів державної влади є вирішення протиріч, що виникають під час взаємодії титульної нації та численних етнічних груп, які проживають на території України, – кримських татар, русинів, вірменів, поляків, румун тощо. Крім того, до завдань держави входять пошук таких форм міжетнічної взаємодії, які б забезпечували спільну життєдіяльність народів України та стримували протиріччя, що ведуть до дезінтеграції, а також розробка та вдосконалення механізмів запобігання та регулювання етнополітичних конфліктів, переведення їх у раціональні та контрольовані форми.

Здійснення вищезазначених завдань неможливе без аналізу та переосмислення етнічності, основних концептуальних підходів до визначення явища етнополітичного конфлікту. Все це зумовлює теоретичну й практичну актуальність дослідження.

Значний внесок у розробку теорії етносу зробили російські вчені: Л. Гумільов, В. Тишков, С. Широкогоров та ін. Проблеми етнополітичних конфліктів досліджували зарубіжні науковці: А. Бастіан, Ю. Бромлей, П. Ван ден Берг, А. Коен, Д. Ротшильд, Е. Сміт, К. Янг та ін. Ряд наукових напрямів, за якими генеруються розробки у царині етнополітичної конфліктології, започатковано вітчизняними науковцями, серед яких О. Антонюк, В. Євтух, І. Курас, Л. Нагорна, О. Нельга, О. Майборода, М. Обушний, І. Онищенко, М. Пірен, В. Ребкало, Ю. Римаренко та ін. Цінність їх досліджень полягає у поглибленні тлумачення феномена етнічності, ґрунтовному аналізі природи міжетнічних стосунків, звільнених від ідеологічної заангажованості. Окремим аспектам проблематики етнополітичних конфліктів присвячені праці О. Картунова, А. Кіссе, О. Кривицької, О. Маруховської, Г. Перепелиці та ін. На особливу увагу заслуговують роботи В. Котигоренка, який одним із перших серед українських учених здійснив комплексний аналіз проблеми етнополітичних конфліктів.

Метою статті є аналіз теоретичних положень трактування категорій “етнос”, “етнічність”, “етнонація”, “нації”, “конфлікт”, концептуальних підходів до явища етнополітичного конфлікту та викладення авторського тлумачення цього поняття.

Насамперед розглянемо тлумачення вищезазначених категорій у фаховій літературі, оскільки без їх висвітлення неможливий повноцінний процес наукового осмислення досліджуваної проблеми.

Український радянський енциклопедичний словник тлумачить термін “етнос” як групу людей, яка історично склалася та зв’язана спільністю території, де вона формувалася, спільністю мови,

культури, побуту й особливостями психічного складу [1, с. 598].

Слово “етнос” (ethnos) з’явилося у Давній Греції та мало кілька значень, серед яких основними були: народ, плем’я, група людей, іноземне плем’я, язичники та ін. Пізніше виникає прикметник “етнічний” (ethnic’s), що вживається у біблійних текстах у значенні “язичницький”, “нехристиянський”. І лише у ХІХ ст. термін “етнос” став використовуватися у науковій літературі в значенні “народ”. Започаткував його відомий німецький етнолог А. Бастіан, який розглядав поняття “народний” (volks-) та “етнічний” (ethnisch) як синоніми, при цьому під поняттям “етнічний” розумів культурно-специфічні ознаки народу [2, с. 68].

Значний внесок у розробку теорії етносу в 20-ті роки минулого століття зробив російський етнограф С. Широкогоров, який уважав, що етнос – це форма розвитку та існування людства. За його визначенням, група людей, які говорять однією мовою, визнають своє єдине походження, володіють сукупністю звичаїв, укладом життя, збережених та освячених традицією, і відрізняються цим від інших груп, може бути названа етносом, плем’ям, народом. Це і є етнічна одиниця [3, с. 1].

Трактування поняття “етнічність” дає вітчизняний науковець А. Пономарьов. Він розглядає етнічність як синкретичну (неподільну) категорію, що охоплює складну систему суспільних відносин, які пов’язують особу як носія етнічних ознак (етнофора) з її етнічним середовищем: родиною, сусідством, громадою, етнічною групою, нацією чи суспільством загалом. Інакше кажучи, етнічність – це вся багатобарвність культурної картини народу або народонаселення держави. При цьому вчений тлумачить поняття “етнонація” як етнічну групу, що домагається особливого політичного статусу й визнання своїх особливих прав [4, с. 1, 11].

Найбільш гостро дискусія навколо розуміння етнічності розгорнулася у 70-х роках минулого століття. Зазвичай її пов’язують із ситуацією у світі – розпадом колоніальної системи, утворенням нових держав (яскравий приклад – “парад суверенітетів” в Африці у 1960-х роках), загостренням міжетнічних відносин у розвинених індустриальних країнах (Бельгія, Велика Британія, Іспанія тощо). Проблема етнічності обговорювалася в рамках побудови пояснювальних моделей у різних теоріях, у тому числі в теоріях соціальних змін, міжгрупових відносин, дискримінації, етнічної ідентичності, асиміляції. Усі ці теорії зводяться, як правило, до трьох підходів до розуміння етнічного феномена – примордіалістського, інструменталістського й конструктивістського.

Примордіалістський (від англ. primordial – споконвічний, вихідний) підхід був сформульований і розвинений у роботах Ю. Бромлея, П. Ван ден Берга, Р. Гамбіно, К. Гірца, У. Кон-

нора. У концепціях цих авторів етнічність розглядається як вроджена властивість людської ідентичності, що має свою об'єктивну основу або у природі, або в суспільстві. Прихильники примордіалізму вважають, що усвідомлення групової належності закладено в генетичному кодї та є продуктом ранньої людської еволюції, коли здатність розпізнавати членів родинної групи була необхідна для виживання. Виходячи з двох об'єктивних підстав існування етносу (природи й суспільства), всі теорії, сформульовані в рамках примордіалістського підходу, можна згрупувати за двома напрямками: природним та еволюційно-історичним [5, с. 14].

Природне розуміння етносу представлено у російській науці концепцією Л. Гумільова, який уважав етнос біологічним феноменом. На його думку, етнос – це природно сформований стереотип поведінки певної групи людей, що існує як енергетична система (структура) та протиставляє себе всім іншим таким самим колективам. Історію людства Л. Гумільов розглядає як послідовний ланцюг етногенезів, причиною якого є пасіонарні поштовхи, свого роду мікромутації, що викликають появу особливо енергійних і діяльних людей – пасіонаріїв, об'єднаних загальними ідеями та інтересами. Джерела цих мутаційних процесів перебувають у біосферних явищах Землі. У своєму розвитку етнос проходить кілька стадій: від молодості (фаза підйому) до глибокої старості (фаза обскурації) та смерті (меморіальна фаза), що зумовлено витратами енергії пасіонарності. Таким чином, у пасіонарній концепції Л. Гумільова етнос представлено як фізичну реальність, одягнену в соціальну оболонку [6, с. 49–56].

Послідовники еволюційно-історичного напрямку примордіалістського підходу розглядають етноси не як біологічні співтовариства, а як соціальні, глибинно пов'язані з соціально-історичним контекстом. Це реально існуючі групи людей із властивими їм рисами – мовою, культурою, ідентичністю, що відрізняють їх від інших груп.

Найпоширенішими в рамках цього напрямку стали уявлення про етнос, сформульовані Ю. Бромлеем. Етнос, на його думку, – це особливий тип соціальної групи, що виник історично, особлива форма колективного існування людей. Така спільність складається й розвивається природничо-історичним шляхом; вона не залежить безпосередньо від волі окремих людей, які входять до неї, і здатна до стійкого багатовікового існування шляхом самовідтворення. До цього досить абстрактного тлумачення Ю. Бромлей додає визначення етносу у вузькому значенні. Він називає його етнікосом і трактує як історично сформовану на певній території стійку сукупність людей, які володіють загальними, досить самостійними особливостями мови, культури і психіки та

фіксують у своїй свідомості свою єдність і відмінності від інших схожих груп [7, с. 11].

Примордіалістське уявлення про етнос домінувало у світовій науці до 80-х років ХХ ст. Починаючи з середини 70-х років, у західній етнології набув поширення інший погляд на етнічність (А. Коен, Дж. Ротшильд, Е. Сміт, Д. Хоровіць, К. Янг), за яким цей феномен визначається як інструмент досягнення політичними лідерами своїх інтересів у боротьбі за статус та владу. У цьому трактуванні етнічність розглядається як почуття солідарності певної групи людей, як засіб колективного прагнення до матеріальної переваги на соціально-політичній арені, а різні форми етнічної мобілізації диктуються вимогами тих чи інших матеріальних факторів, що детермінують соціальну поведінку.

На відміну від примордіалістського, інструменталістський підхід орієнтований не на пошуки об'єктивних підстав етнічності (інструменталізм приймає етнос як факт), а на виявлення тих функцій, що виконуються етносами. Тому інструменталізм ґрунтується на такому положенні: якщо етноси та етнічність існують, вони слугують певним цілям і конкретним інтересам людей та полегшують їх життя в суспільстві.

Конструктивістський підхід до розуміння етнічної спільноти базується на етнічних почуттях та уявленнях, породжуваних диференціацією культур. Це так званий інтелектуальний конструкт письменників, учених, політиків. Ідеї конструктивізму знайшли своє відображення у роботах таких учених, як Р. Бурдьє, М. Неш, Е. Хобсбаум. Етнічність, на їх думку, – це процес соціального конструювання уявлених спільнот, заснований на вірі в те, що вони пов'язані звичними, і навіть природними, зв'язками, єдиним типом культури, ідеями чи міфами про спільність походження та історії.

Не менш важливою категорією, актуальною у контексті досліджуваної проблеми, є поняття “нація”. Розгляд цієї дефініції зумовлений тим, що у вітчизняній, та в західній фаховій літературі категорії “етнос” і “нації” уживаються як синонімічні та взаємозамінні поняття.

Початок уживання терміна “нація” (від лат. *natio* – народ, плем'я) традиційно пов'язують з подіями Великої Французької революції кінця ХVІІІ століття, де він використовувався для позначення співтовариства вільних громадян. Під нацією розумілася сукупність усіх громадян Франції незалежно від їх етнічного походження. Історія знає два основні шляхи виникнення націй як політичного співтовариства за волевиявленням. Франція – приклад першого шляху, коли громадяни самі оголосили себе нацією й перетворили абсолютистську династичну державу в націю-державу. США – приклад другого шляху виникнення нації-держави у процесі

самозвільнення підданих і перетворення їх у громадян. Надалі трансформація етимології поняття “нація” була викликана тим, що у XIX–XX ст. найбільш великі культурно-етнічні рухи перетворились у національно-політичні з висуванням вимоги власної національної держави (доречний приклад: Німеччина й Італія – уніфікаторський етнонаціоналізм; Ірландія, Норвегія, Греція – сепаратистський етнонаціоналізм). Представники титульної нації вважають етнонацію сьогодишнім “власником” нації-держави, причому етнічні меншини до нації не зараховуються й нерідко дискримінуються, навіть якщо формально мають ті самі громадянські права, що і нація – носій державності [8, с. 115–116].

У науковій літературі поняття “нація-державна” та “нація-етнос” часто представляється як протиріччя між політичним, демократичним і громадянсько-суспільним підходом, з одного боку, й етнокультурним, неліберальним, недемократичним – з іншого. У сучасній науці в різних про-явах антагонізму взяли гору радикальні варіанти розуміння “нації”, пов’язані з концепцією Е. Геллнера. Суть її полягає в тому, що нації мають суто політичне походження, тобто етноси знаходять риси націй у результаті саморозвитку не на етнічній основі, а на основі політичної дії і, власне кажучи, є продуктами діяльності самої держави. Влада формує і створює національні інтереси, політичні сили і групи, програми й засоби розбудови нації, реалізуючи при цьому певні культурні, геополітичні, лінгвістичні передумови. Е. Геллнер підкреслює, що нація – усього лише випадковість, а не загальна необхідність. Вона не має територіальних, культурних, економічних, мовних, психологічних характеристик, а лише політико-правові ознаки. Тобто нації є не історично необхідними та складними співтовариствами людей, а станом, коли члени груп твердо визнають певні загальні права й обов’язки один щодо одного [9, с. 35].

Автор, приймаючи тезу про значущість державно-владних структур у процесі утворення нації, водночас не погоджується з концептуальними положеннями Е. Геллнера про неспроможність етнонаціонального фактора щодо консолідації державно-національних інститутів. Очевидно, що абсолютизація ролі політико-правових конструктів на шкоду етнонаціональним парадигмам віддаляє або ж звільняє нас від розуміння різноспрямованих процесів у національно-державній сфері, які супроводжуються безліччю етнополітичних конфліктів.

Адекватне сприйняття етнонаціональних основ у суспільстві дозволяє об’єктивно оцінювати соціокультурну складову етнополітичних конфліктів. На думку автора, етнічна ідентичність несе в собі потужні конфліктогенні зародки, закладені у самій людській природі. Так, у первісних культурах конфлікт усередині певної групи людей був повністю делегітимізованим і розглядався як

фактор однозначно руйнівний. Водночас там був повністю санкціонований зовнішній конфлікт – з іншими групами людей. Життя первісної людини будувалося відповідно до соціально-психологічного комплексу “ми й вони”, де “ми”, тобто члени свого племені, – це є “справжні люди”, тим часом “вони”, хто належить до чужих, не схожі на “нас”, – не люди або (на більш пізніх стадіях) не зовсім люди [10, с. 51].

Слід підкреслити, що вищезазначений комплекс є первинною основою етнічної свідомості у всіх її різновидах. Це надає право багатьом дослідникам стверджувати, що можливість виникнення конфліктних ситуацій закладена в самій суті етнічної свідомості, заснованій на дихотомії “ми й вони”.

У науковій літературі конфлікти у сфері міжетнічних відносин тлумачать по-різному. В одному випадку мова йде про етнічний (етнонаціональний) конфлікт, в іншому – про етнополітичний. Більшість фахівців, визначаючи такі конфлікти етнічними або етнонаціональними, розглядають їх як етнополітичні. У прагненні відобразити специфіку етнополітичних конфліктів багато дослідників використовують поняття “етнічний конфлікт”, тобто спостерігається певне ототожнення етнічного та етнополітичного конфліктів. Серед прикладів такого ототожнення наведемо розуміння етнічного конфлікту російським ученим В. Тишковым. На його думку, етнічний конфлікт – це конфлікт з певним рівнем організованої політичної дії, громадських рухів, масових безпорядків, сепаратистських виступів і навіть громадянської війни, в яких протистояння відбувається по лінії етнічної спільноти. Як стверджує вчений, це конфлікт між національною меншістю та домінуючою етнічною групою, яка контролює владу та ресурси у державі, тому зазвичай меншість ставить під сумнів таку державність та існуючі політичні структури. Наголошуючи на складності визначення поняття “етнічний конфлікт”, В. Тишков пояснює це тим, що, по-перше, має місце різноманітність розуміння феномена етнічності та дисциплінарна специфіка, а по-друге, існують різні етнічні системи [11, с. 8].

Як ще один приклад певного ототожнення етнічного та етнополітичного конфліктів наведемо визначення етнічного конфлікту П. Брауна: “...протиріччя або суперечка з найбільш важливих політичних, економічних, соціальних, культурних або територіальних питань між двома або декількома етнічними спільнотами” [12, с. 103]. Наведена дефініція дозволяє зробити висновок, що підставою для виникнення такого конфлікту є не власне етнічні цінності, а перш за все політичні інтереси.

На цій обставині наполягає відомий вітчизняний учений Г. Перепелиця, зауважуючи, що в одному випадку політичні інтереси

пов'язані з пануванням над певною територією та соціальними групами, які мешкають на певній території, у другому – з володінням економічними та природними ресурсами, в третьому – з використанням державних інститутів, котрі реалізують політичну владу [13, с. 104]. З огляду на це, вчений вважає більш доцільним визначати стан, що впливає на політичний процес, не як етнічний конфлікт, а як етнічний чинник.

Водночас ототожнення етнічного й етнополітичного конфліктів вважає некоректним російський учений А.-Х. Султигов. На його думку, підстави для такого ототожнення є лише з позиції визначення причин виникнення етнічного конфлікту та його різновидів. Дослідник зазначає, що такими причинами є: соціальні, культурні, політичні, економічні, територіальні, ресурсні, історичні та інші. Те саме можна сказати про сторони, що беруть участь у конфлікті, – це етнічні групи, еліти, рухи, партії, держави, до яких першими висувають певні вимоги етнічні групи домінуючого етносу (нації). Якщо ж звернути увагу на особливості реалізації сторонами конфлікту своїх інтересів, то виявиться, що етноси далеко не завжди вдаються до необхідності боротьби за владу, до сепаратизму. А.-Х. Султигов наголошує, що етнічний конфлікт – це конфлікт між етносами, який не супроводжується вимогами політичного представництва, участі у реалізації державної влади, прагненнями захоплення влади, формування нових державних інститутів [14, с. 14]. Автор цього дослідження погоджується з думкою А.-Х. Султигова лише в тому, що етнополітичний конфлікт є видом етнічного конфлікту, який, поєднуючи ряд характеристик різних інших етнічних зіткнень, все ж за своїм змістовним навантаженням є ширшим, аніж етнічний конфлікт.

У сучасній науці полеміка щодо визначення етнополітичного конфлікту досі триває. Цікава позиція А. Мацнева: будь-який етнополітичний конфлікт – явище історичне, якому притаманні внутрішня динаміка, різноманіття форм прояву та стадій розвитку, склад учасників, що змінюється [15, с. 42].

Е. Ожиганов, розглядаючи етнополітичний конфлікт, характеризує його як суперечку, в якій принаймні одна зі сторін, що спирається на етнічний принцип соціальної солідарності, розглядає можливість або демонструє бажання й готовність застосувати збройну силу для реалізації своїх інтересів [16, с. 277].

Схожим є формулювання Л. Рикаліної. На її думку, етнонаціональний конфлікт – ефективний засіб мобілізації груп населення, політичних інститутів і рухів з метою здійснення силового впливу на державні структури або етнічні групи [17, с. 216].

Сучасний вітчизняний науковець В. Котигоренко зауважує, що близькість між явищами

етнічного та етнополітичного конфліктів існує і тоді, коли останній визначається як “незбіжність, а часто й несумісність цінностей, зіткнення інтересів і цілей різних етнонаціональних спільнот (етносів, націй та етнонаціональних меншин) між собою та з цінностями, інтересами та цілями держави, а також між усіма їхніми носіями. Інакше кажучи, етнополітичний конфлікт – це процес виявлення і усунення суперечностей, що постійно виникають в етнополітичній сфері політичного суспільства” [18, с. 75–80]. Як зазначає вчений, у випадку визнання такого тлумачення етнополітичних конфліктів слід визнавати й ту обставину, що цінність як предмет етнополітичного конфлікту має передусім політичне змістовне навантаження. Отже, “...етнополітичний конфлікт безумовно містить ознаку етнічності, але у тій частині, яка має конкретний політичний або політизований вияв. Цей феномен вочевидь є вужчим явищем, ніж етнічний конфлікт” [18, с. 75–80]. Останнє твердження дослідник обґрунтовує з тих позицій, що етнічний конфлікт здатний проявлятися не лише у суто політичній, але й у соціальній, економічній, духовній (зокрема у мовній, культурній, конфесійній) царинах людської життєдіяльності. Головна їх особливість у тому, що вони стосуються одночасно двох найважливіших сфер життя суспільства – політичної та етнічної, при цьому політична складова (боротьба за владу, ресурси тощо) виходить у такому конфлікті на перший план.

Не викладаючи інших тлумачень, автор пропонує власне визначення: етнополітичний конфлікт – це міжгрупове зіткнення інтересів і поглядів у боротьбі за владу та життєво необхідні ресурси, що базується на основі етнічних (мовно-культурно-побутових) розбіжностей. Це багаторівневе явище, сформоване комплексом взаємодіючих кризових факторів – політико-правових, соціально-економічних, етнокультурних.

Таким чином, у статті проаналізовано деякі теоретичні положення трактування категорій “етнос”, “етнічність”, “етнонація”, “нація”, “конфлікт”, розглянуто основні концептуальні підходи до явища етнополітичного конфлікту та запропоновано його авторське тлумачення.

За напрями подальших досліджень можна зазначити такі:

1. Вивчення етнополітики зарубіжних країн.
2. Стан реалізації в Україні етнополітики та її відповідність мінімальним міжнародним вимогам.
3. Розробка концепції етнополітичного розвитку України.
4. Напрями вдосконалення етнополітики України (за об'єктами, виконавцями, ресурсами, термінами).

5. Способи врахування міграційних процесів при визначенні кількісно-якісних параметрів української етнополітики.
6. Заходи з удосконалення міжнародного співробітництва за участю України з питань етнополітичного регулювання.

Список використаних джерел

- Український Радянський Енциклопедичний Словник / редкол. : А. В. Кудрицький (відп. ред.) та ін. — [2-ге вид.]. — К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. — Т. 1 : А — Калібр. — 1986. — 752 с.
- Садохин А. П. Етнология / Садохин А. П., Грушевицкая Т. Г. — М. : Академия, 2000. — 214 с.
- Широкогоров С. М. Место этнографии среди наук и классификация этносов [Электронный ресурс] / Широкогоров С. М. // Личность. Культура. Общество. — 2000. — Т. 2, Вып. 4 (6).— Режим доступа : http://reznik-um.ru/lko/jur_shirokogorov_2_4_00.htm
- Пономарьев А. П. Етнічність та етнічна історія України : [курс лекцій] [Електронний ресурс] / Пономарьев А. П. — Режим доступу : <http://etno.uaweb.org/book1/lecture01.html>
- Винер Б. Е. Этничность : в поисках парадигмы изучения / Б. Е. Винер // Этнографическое обозрение. — 1998. — № 4. — С. 13—16.
- Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли / Гумилев Л. Н. — М. : Рольф, 2002. — 549 с.
- Бромлей Ю. В. Этносоциальные процессы: теория, история современности / Бромлей Ю. В. — М. : Наука, 1987. — 333 с.
- Ян Э. Государственное и этническое понимание нации: противоречие и сходство / Э. Ян // Политические исследования. — 2000. — № 1. — С. 115—116.
- Геллнер Э. Нации и национализм / Геллнер Э. — М. : Прогресс, 1991. — 320 с.
- Шемякин Я. Г. Этнические конфликты: цивилизационный ракурс / Я. Г. Шемякин // Общественные науки и современность. — 1998. — № 4. — С. 50—54.
- Тишков В. А. О природе этнического конфликта / В. А. Тишков // Свободная мысль. — 1993. — № 4. — С. 4—15.
- Браун П. М. Посібник з аналізу державної політики / Браун П. М. ; [пер. з англ.]. — К. : Основи, 2000. — 243 с.
- Перепелица Г. М. Генезис конфліктів на посткомуністичному просторі Європи / Перепелица Г. М. — К. : Стило — ПЦ “Фоліант”, 2003. — 256 с.
- Султыгов А.-Х. А. Этнополитический конфликт: определение, причины, динамика / А.-Х. А. Султыгов // Вестник Московского университета ; Серия 12 : Политические науки. — 2004. — № 6. — С. 69—94.
- Мацнев А. А. Этнополитические конфликты: природа, типология и пути урегулирования / А. А. Мацнев // Социально-политический журнал. — 1996. — № 4. — С. 40—45.
- Ожиганов Э. Н. Теория этнополитического конфликта / Э. Н. Ожиганов // Информационный бюллетень Центра социологических исследований. — 1995. — № 1. — С. 58—76.
- Рыкалина Л. А. О природе этнонационального конфликта / Л. А. Рыкалина // Социально-политический журнал. — 1995. — № 5. — С. 214—219.
- Котигоренко В. Сучасні концепції конфлікту як суспільного явища / В. Котигоренко // Людина і політика. — 2002. — № 3 (21). — С. 75—85.

УДК 35.086

Н. Г. Морозова,
аспірантка,
НАДУ при Президентіві України

**Ефективне управління людськими ресурсами у державній службі:
реалізація кадрової політики**

Розглянуто найважливіші аспекти кадрового забезпечення органів виконавчої влади за сучасних умов суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку. Проаналізовано проблеми та обґрунтовано передумови формування дієвої кадрової політики, застосування нових підходів в оптимізації управління людськими ресурсами державної служби.

Ключові слова: *кадрова політика, державна служба, управління людськими ресурсами, планування людських ресурсів, формування складу державних службовців.*

Успіх соціально-економічних і політичних перетворень в Україні залежить, насамперед, від ефективної роботи органів виконавчої влади всіх рівнів. Їх комплектування висококваліфікованими кадрами, спроможними забезпечити сталий економічний і соціальний розвиток держави, набуло першочергового значення. Таким чином, одним із головних напрямів організації діяльності дер-

© Н. Г. Морозова, 2010

жавних установ є вироблення кадрової політики (або її ще називають політикою управління людськими ресурсами).

Існує пряма залежність ефективності державного управління від якості діяльності його кадрових служб та стану законодавства, що регулює трудові відносини у державній службі. Аналіз досліджень свідчить, що проблеми державної кадрової політики зумовлені відсутністю цілісної